

ALTIJD WEER HERBEGINNEN

De grafische romans van Aimée de Jongh

Snippers 8: Episch verantwoord, p. 40, © Aimée de Jongh / Strip2000

In 2017 sprong Aimée de Jongh in het diepe: het blijvende succes van *De terugkeer van de wespindief* (2014), haar eerste grafische roman, deed haar besluiten zich exclusiever te richten op dat genre.

Tot dan toe was deze Nederlandse stripmaker (1988) een uiterst bezige bij die zich op verschillende strips en animatiefilms toelegde. Het bekendst was ze voor *Snippers*¹, een gagstrip met autobiografische humor, een genre dat in Nederland wel meer wordt beoefend. Naast *Snippers* tekende De Jongh humoristische strips voor kinderen, maakte ze animatiefilms en verzorgde ze live-animaties voor het televisieprogramma *De wereld draait door*.² Na de publicatie van de grafische roman *De terugkeer van de wespindief* in 2014 bleef De Jongh haar portfolio diversifiëren, met onder meer een dystopische strip gericht op jonge adolescenten (*Reborn*, 2016), een langere animatiefilm (*Behind the telescopes*, 2016) en een kort verhaal in het genre van de stripjournalistiek ('De wachtkamer van Europa', 2017). Intussen vond *De terugkeer van de wespindief* steeds meer weerklank, in het bijzonder op de Franse markt.³ Als voorwaarde voor een Franse vertaling stelde uitgever Dargaud dat De Jongh een nieuwe grafische roman zou tekenen in samenwerking met een Franstalige scenarist, de Belg Zidrou.⁴ Het resultaat was *Bloesems in de herst* (2018). Ook dat stripboek werd goed onthaald en beleefde intussen een herdruk.

In *De terugkeer van de wespindief* slaagt Aimée de Jongh erin visuele vertelling en literaire elemen-

ten op toegankelijke wijze met elkaar te vermengen. Een duidelijke zwart-wittekening, pagina's met grote kaders en lange, woordloze passages maken dat dit boek snel "gelezen" kan worden. Toch loont het de moeite om wat trager te lezen omdat De Jongh dit verhaal over schuldgevoel en trauma subtiel opbouwt met sprekende, visuele motieven. Het hoofdpersonage Simon is een boekhandelaar die op het moment dat hij een besluit moet nemen over de toekomst van zijn verlieslatende winkel getuige is van een zelfmoord. Beide crisissen rakelen een trauma uit zijn jeugd op: de ongelukkige dood van zijn beste vriend. Verdrongen schuldgevoelens komen naar boven en vermengen zich met de recente gebeurtenissen. Rust en begrip vindt de man bij Regina, een meisje dat plots opduikt. Zij blijkt verbonden aan Simons verleden en beroep.

De terugkeer van de wespindief hoort thuis in het genre van de *trauma graphic novel*. In uiteenlopende vormen en stijlen kun je grafische romans vinden over trauma's, zowel individuele (ziektes, ongevallen, seksuele geaardheid, familiaal geweld) als collectieve (rampen, repressieve regimes, vervolging, oorlog).⁵ Het stripmedium is uitstekend geschikt voor de uitbeelding van trauma's omdat de auteurs over zowel woord, beeld als lay-out beschikken. Die verschillende modaliteiten bieden hen tal van mogelijkheden om traumatische ervaringen uit te beelden, waarbij het visuele vaak veel efficiënter blijkt dan het verbale. Een trauma impliceert vaak dat

mensen lichamelijke en mentale aandoeningen ervaren waar ze geen woorden voor vinden, maar die ze wel kunnen uitdrukken of herkennen in beelden. In lange passages zonder woorden geeft Aimée de Jongh de posttraumatische stresssymptomen (PTSS) van Simon, zoals verlammende angst en waanbeelden, treffend weer (zie plaat 60). Ze beeldt ook uit hoe herinneringen, tijd en realiteit verschuiven in de geest van iemand die lijdt aan PTSS. In plaat 105 zien we bijvoorbeeld hoe in een nachtmerrie het beeld van de vrouw die zich voor een trein wierp, verschuift naar een herinnering aan de omgekomen jeugdvriend.

In totaal gebruikt De Jongh amper 3.700 woorden om de psychologische ontwikkeling van de boekhandelaar te vertellen. Het verhaal krijgt diepgang door middel van uitgesproken literaire technieken als terugkerende motieven, een flashback vertelvorm, een uitgewerkte natuurmetafoor en magisch-realistische elementen. Die technieken worden in hoofdzaak visueel aangewend. Zo fungeren tekeningen van een weelderig bos als een indicatie van een verschuiving in de realiteitsbeleving van het hoofdpersonage: enerzijds vormt de natuur(studie) voor Simon een veilige omgeving, anderzijds is het de plaats waar hij zijn trauma's tegemoet treedt. Een koppel wespendien verbindt het hoofdpersonage opnieuw met zijn jeugd. Simon spiegelt zich aan een typisch gedragskenmerk van de wespendien om zijn persoonlijke crisis te bezweren. Het is ook in het bos dat de magisch-realistische verhaallijn rond Regina zich overwegend afspeelt.

De narratieve diepgang van *De terugkeer van de wespendien* vinden we terug in de eerste twee hoofdstukken van *Bloesems in de berfst* (2018). We zien twee oudere mensen wier levenswandel vast lijkt te liggen, "voorgeprogrammeerd" volgens de verwachtingen van de samenleving en de keuzes die de personages in het verleden hebben gemaakt. Het leven verliest aan intensiteit, verrassingen en nieuwe gevoelens lijken uitgesloten. De mooie Franse titel van het boek, *L'obsolescence programmée de nos sentiments*, vertolkt dit gevoel. De Nederlandse titel verwijst daarentegen naar de positieve wending in het vervolg van het verhaal.

Na de dood van haar moeder betreurt Mediterrenea, een ex-naaktmodel dat een kaaswinkel uitbaat, haar eigen verwelkende schoonheid. De klaging wordt begeleid door een Sneeuwwitje-motief dat later in het boek terugkeert. Visueel focust De Jongh het motief op een appel die de vrouw mee-

De Jongh bouwt haar verhaal over schuldgevoel en trauma subtiel op met sprekende motieven

neemt uit de sterfkamer van haar moeder. De mannelijke protagonist is Odysseus, een verhuizer die vroegtijdig op pensioen wordt gestuurd. Hij ervaart pijnlijk "de leegte na het pensioen". Een herhalende verhaalvorm en uitgelezen prenten geven deze leegte scherp weer (zie plaat 22). In de eerste twee hoofdstukken zetten Zidrou en De Jongh deze personages overtuigend neer in vloeiende, ineengestrengelde verhaallijnen.

Wanneer de twee personages elkaar ontmoeten, neemt het verhaal een andere, romantische wending. Gevoelens tussen oudere mensen blijken toch niet te zijn geprogrammeerd om te verdwijnen. Hun seksuele beleving wordt openlijk besproken en getoond. Zidrou drijft het thema op de spits met de onverwachte zwangerschap van Mediterrenea, wat even op gefrons wordt onthaald door de zoon van Odysseus. Maar met een euforisch, zelfs escapistisch einde gaat men daar weer vlug aan voorbij.

In het tweede deel van het boek voel je als lezer dat Zidrou het verhaal al te stevig heeft geconstrueerd. De eerder genderstereotiepe invulling van de hoofdpersonages, hun verleden, hun namen, een gynaecoloog als zoon: het zijn allemaal verhaalelementen die wonderlijk op hun plaats vallen om de romantische wending geloofwaardig te maken. Het effect is echter omgekeerd: het sentimentele einde ondermijnt de taboedoorbrekende bedoelingen van de auteurs.

Een verhaal over seks bij ouderen roept onvermijdelijk een vergelijking op met het tien jaar oude, baanbrekende *Een tweede jeugd* van Pascal Rabaté.⁶ Met zijn originelere, minder fors aangezette verhaal komt het album van Rabaté veel vranker over dan *Bloesems in de berfst*. Stilistisch koos Rabaté voor een dunne, schetsmatige tekening en zachte kleuren, wat uitstekend paste bij het onderwerp en de toon van zijn verhaal. Aimée de Jongh tekent veeleer realistische, vriendelijke personages. Haar stijl dient het eerste deel van het verhaal uitstekend, met als hoogtepunt de pagina's waarin de vrouw zichzelf bekijkt in de spiegel (platen 73 tot 76). In het tweede deel maakt haar tekenwerk minder indruk als gevolg van het dwingende karakter van Zidrou's scenario.

Bloesems in de herfst, p. 22, © Aimée de Jongh / Bloann

Visueel legt ze in *Bloesems in de herfst* linken naar haar eerste grafische roman, *De terugkeer van de wespendif*: Odysseus verkoopt een oude kopie van de *Odyssee* aan een boekhandelaar die op Simon lijkt, en in vier kaders zien we een koppel vogels, een symbool voor de groeiende relatie tussen de twee hoofdpersonages. Het vogelpaar is in beide boeken een symbool voor een nieuw begin: “altijd weer vogels die nesten beginnen.” Met het oudste literaire motief in de Nederlandse literatuur legt De Jongh verbanden tussen haar twee grafische romans.

In beide boeken merk je goed dat De Jongh niet aarzelt om ernstige onderwerpen als de dood, psychische problemen en sombere gevoelens aan te pakken. Ze gaat er diep op in en weet ze visueel goed uit te beelden. In *De terugkeer van de wespendif* gaat haar grootste aandacht daarnaar uit, en is het “nieuwe begin” voor het hoofdpersonage meer een open einde. In *Bloesems in de herfst* moet De Jongh meer het strakke en sentimentele scenario van Zidrou volgen.

CHRIS BULCAEN

NOTEN

- 1 *Snippers* verscheen in de Nederlandse krant *Metro* van begin 2012 tot medio 2017. De gagstrookjes werden verzameld in negen albums.
- 2 Alle activiteiten en publicaties zijn te volgen op blog <https://aimeedejongh.wordpress.com>, die De Jongh al voedt vanaf haar zestiende.
- 3 Het boek werd vertaald in het Engels, Frans, Spaans en Servisch. De verfilming voor televisie (regie Stanley Kolk) werd uitgezonden op 22 maart 2017 op NPO3.
- 4 Zidrou (Benoît Droisie) is de scenarist van tal van humoristische stripreeksen zoals *Dokus*, *Tamara* en *Mooie zomers*. Sinds enkele jaren levert hij de verhalen voor volwassen strips zoals *Lydie*, *Het vel van de beer*, *Verstild leven*, *La Mondaine*, *Ridder Brayard* of *Wie laatst lacht*. Midden 2018 verscheen *Horizontaal*, een “saai” strip over een zwangere vrouw die platte rust in acht moet nemen. Tekenaar is de Vlaming Jan Bosschaert.
- 5 ANDRÉS ROMERO-JODÁR, *The Trauma Graphic Novel*, Routledge, New York, 2017.
- 6 PASCAL RABATÉ, *Een tweede jeugd*, Oog & Blik, Amsterdam, 2007.

SELECTIEVE BIBLIOGRAFIE

- *Snippers*, 9 delen, Strip2000 [Deel 9 verscheen bij Uitgeverij L], 2012-2018
- *De terugkeer van de wespendif*, Oog & Blik / De Bezige Bij, Amsterdam, 2014. Heruitgave bij Scratch Books, 2017
- *Reborn*, Don Lawrence Collection, Oosterhout, 2016
- ‘De jongen met de trompet’, in: *De Blauwbloezers*, hommagealbum, Dupuis, 2016, pp. 57-62
- ‘De wachtkamer van Europa’, 2017, gepubliceerd op www.nrc.nl/nieuws/2017/12/22/de-wachtkamer-van-europa-a1585992
- *Bloesems in de herfst*, naar een scenario van Zidrou, Bloann, Antwerpen, 2018

Het lichaam takelt sneller af dan de geest.

De tijd trekt rimpels, kwetst, vernedert...

... met spataders en menopauze...

...jaagt het op,
vervormt het...

Het lichaam kan tegen
zijn verlies.